

Suçta Sürüklenen Çocuklarda Çocuk Destek Merkezlerinin Yeri ve Önemi

Hüseyin BATMAN¹ ve Aykut Can DEMİREL²

¹ Afyon Kocatepe Üniversitesi, socialbatman@gmail.com, 0000-0001-8902-1577
² Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, aykutcandemirel@mu.edu.tr, 0000-0001-6388-7313

Özet

Dünya genelinde suç konusu günlük yaşamda sıklıkla yer alan son derece dinamik bir sorundur. Suç olgusu sadece yetişkinlerle anılan bir olgu değildir aynı zamanda çocuklarda birtakım nedenlerle suçta itilebilmekte ve ceza adalet sisteminde bu nedenle kendileriyle ilgili adli işlem yapılmak durumunda kalınmaktadır. Türkiye’de suçta sürüklenen çocuklar sorununun özellikle 2000’li yılların başından itibaren daha yoğun şekilde ele alınmaya başlandığı görülmektedir. Bu durum özellikle son yıllarda artan suçta sürüklenen çocuk sayısı ile açıklanabilir. 2005 yılında uygulamaya konulan Çocuk Koruma Kanunu, suçta sürüklenen çocuklarla ilgili düzenlemeleri içermenin yanında birtakım kamu kurumlarına görevler vermiştir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2005 yılında kabul edilen Çocuk Koruma Kanunu ile suçta sürüklenen çocuklara hizmet vermek adına ihtisaslaşmış kuruluşlar açmaya başlamıştır. Önce Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi adıyla hizmet veren kuruluşlar, 2015 yılında Çocuk Destek Merkezi çatısı altında birleştirilmişlerdir. Çocuk Destek Merkezleri suçta sürüklenme nedeniyle hakkında bakım tedbiri kararı verilen çocukların bir yandan rehabilitasyonunu sağlamaya çalışmakta diğer yandan da bu çocukların aileleriyle ve okullarıyla olan bağlarını güçlendirerek madde kullanım öyküsü bulunan çocukların da tedavisini koordine etmektedir. Bu çalışmada suçta sürüklenen çocuklar ve çocuk destek merkezlerinin yeri ve önemi konusu irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Adalet, Ceza, Çocuk, Çocuk Destek Merkezi, Mağdur, Sosyal Hizmet, Suç

The Place and Importance of Child Support Centers For Juveniles Driven to Crime

Abstract

The subject of crime is an extremely dynamic problem that frequently takes place in daily life around the world. The phenomenon of crime is not only a phenomenon associated with adults, but also children can be pushed to crime for some reasons and therefore legal action has to be taken for them in the criminal justice system. It is seen that the problem of juvenile delinquency in Turkey has started to be handled more intensively, especially since the beginning of the 2000s. The situation can be explained by the increasing number of children driven into crime in recent years. The Child Protection Law, which was put into effect in 2005, not only includes regulations regarding juvenile delinquency, but also assigned duties to some public institutions. By the Child Protection Law adopted in 2005 the Ministry of Family and Social Services started to open specialized institutions to serve children into crime. The organizations that first served as the Protection, Care and Rehabilitation Center were merged under the umbrella of the Child Support Center in 2015. Child Support Centers, on the one hand, try to ensure the rehabilitation of children who have been given a care measure due to delinquency, and on the other hand, they strengthen the ties of these children with their families and schools, and coordinate the treatment of children with a history of substance abuse. In this study; juvenile delinquency and the place and importance of child support centers will be examined.

Key Words: Justice, Punishment, Child, Child Support Center, Victim, Social Work, Crime

Atıf için,

Batman, H., Demirel, A.C. (2023). Suçta Sürüklenen Çocuklarda Çocuk Destek Merkezlerinin Yeri ve Önemi. *Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 5(2), 1-10. doi: 10.56493/nkusbmyo.1331846

1. Giriş

Suç olgusu; hukukun öngördüğü yasal yaptırımlara karşı gelen ve genel itibarıyla birtakım sorunlara sebebiyet veren insan davranışdır (Schmallager, 2002; akt. İçli, 2007). Bireyler neredeyse her gün suç ile ilgili haberlere rastlamaktadır (Barnes ve Teeters, 1960). Greenberg ve Quinneys gibi bazı eleştirel araştırmacılar suçun kontrol altına alınma görevinin devlete ait olduğunu ifade etmektedir (Batman, 2014). Suç konusu yapısı itibarıyla dinamik bir özelliğe sahiptir ve yeni gelişmeler yeni birtakım suç çeşitlerini ortaya çıkarmaktadır (Pakes ve Pakes, 2009). Tarihsel açıdan bakıldığında hemen her toplumun bazı davranışlara yasak getirdiği ve bu yasaklara karşı gelenlere cezai yaptırım uyguladığı görülmektedir. Suçlar genelde toplumun mevcut koşullarına (Örn. Sosyal, ekonomik vb) göre şekil almıştır. Beccaria cezanın toplumun esenliğini, güvenliğini sağlayan ve aynı zamanda bireyin üstün özgürlüğünü koruyan bir unsur olduğuna dikkat çekmektedir (Beccaria, 1950; akt.,Kocadaş, 2007).Buradan suç olgusunun toplumdan topluma kültürden kültüre farklılık gösterdiği ifade edilebilir.

Suç olgusu birtakım sorunları getirdiğinden bazı ülkeler (Birleşik Krallık, ABD, Avustralya vb.) suçu önleyebilmek adına birtakım somut ve uygulanabilir çözümler için birtakım yeni birimler kurmak zorunda kalmışlardır (Batman, 2014). Bu durumun suçun sosyal bir sorun olması ve geniş halk kitlelerini olumsuz etkileme potansiyeli taşıması ile ilintili olduğu düşünülmektedir. Suç bilimciler suçun ortaya çıkmasına neden olan ortama, bir diğer ifadeyle suç öncesi suç eylemini hazırlayan hususlara dikkati çekmeye çalışmaktadırlar. Bu hususların tespitine ilişkin süreç suçun önüne geçilmesi bakımından oldukça önem taşımaktadır (Yelken, 2011). Suç olgusu toplumda sadece yetişkinlerle anılan bir sorun değildir, korunması ve rehberlik edilmesi gereken çocuklar da zaman zaman suça itilmekte ve haklarında işlem yapılmak durumunda kalmaktadır.

Suçta sürüklenen çocuklar ve suç mağduru çocuklara ilişkin birçok meslek ve disiplin çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Sosyal hizmet mesleği de bunlardan yalnızca biridir. Sosyal hizmet, sosyal değişim ve gelişim, sosyal tutarlılık ve insanların güçlendirilmesi ve özgürleştirilmesi için çalışan akademik bir disiplin ve uygulamaya dayalı bir meslektir (IFSW, 2014). Sosyal hizmetin farklı düzeylerde ve çok yönlü yapısı müdahale stratejisi suça sürüklenen çocukların topluma yeniden kazandırılması, çocuğa ve sosyal çevresine davranış değişikliği için müdahale yapılabilir nitelikte olması mesleğe benzersiz bir nitelik kazandırmaktadır.

Bu bağlamda, çalışmanın temel amacı suça sürüklenen çocuklar konusunun irdelenmesi ve çocuk destek merkezlerinin rolü ve öneminin incelenmesidir. Bu kapsamda öncelikle suç ve suç olgusunun nedenlerini ortaya koyan teoriler ardından suça sürüklenen çocuklar konusu ele alınmıştır. Bunun ardından suça sürüklenen çocuklara hizmet veren çocuk destek merkezlerinin yeri ve önemine değinilmiştir.

2. Suç Kavramı ve Suç Teorileri

Suç olgusu farklı kelimelerle yan yana gelme özelliğine sahiptir. Örneğin Bonger suç olgusu; ekonomik, cinsel, siyasi suçlar vb. şekilde gruplandırılmıştır. Bonger'e göre suç eylemini sadece tek bir sebebe dayandırmak doğru bir yaklaşım değildir. Örneğin cinsel suç sadece bir cinsel tatmin elde etmek amacıyla gerçekleştirilmeyebilir, bazen öç almak maksadıyla da bu tür suçlar işlenebilmektedir (Bonger, 1994; akt. Kocadaş, 2007). Tufan (2001); suç olgusuna ilişkin biraz daha kapsamlı bir çerçeve çizmiştir. Tufan'a (2001) göre suç olgusu kanuna aykırı bir davranış sergilenmesi bakımından "hukuki", ne tür bir davranışın suç kapsamı içinde olması bakımından "kriminolojik", topluma verdiği zarar bakımından "sosyolojik", suçun bireysel bir eylem olması bakımından "psikolojik", dinin emrettiği kurallara aykırı olması bakımından "uyumsuzluk" unsurlarını içeren bir yapı sergilemektedir akt., Aktaş, 2011). Suç olgusunun nedenlerine ilişkin birçok farklı teoriler ortaya konulmuştur (Kocadaş, 2003). Bu teorilerden bazıları şu şekildedir;

- i) *Biyolojik Suç Teorileri:* Cesare Lombroso ismiyle anılan bu teorinin temelinde bazı bireylerin doğuştan suçluluk özellikleri taşıdıkları varsayılmaktadır. Bu teoriye göre bireyin sahip olduğu birtakım fiziksel özellikler (alın, burun şekli, kafatası şekli vb.) bireyin suça yatkınlığı konusunda fikir vermektedir. Bunun yanı sıra William H. Sheldon'un Somatotype teorisi de bireyin fiziki özellikleri (dış görünüşü) ile davranışları arasında kuvvetli bir bağ olduğunu ileri sürmektedir (Kocadaş, 2007). Bu yaklaşımlarda kanuna aykırı davranış sergileyen çocukların kalıtsal birtakım bozuklukları ve endokrin dengesizliği bulunan ve beyin de patolojik sorunu olan bireyler olduğu öne sürülmüştür (Erkan, 2011).
- ii) *Psikanalitik Teori:* Sigmund Freud ile anılan bu teoriye göre; anti-sosyal özellik taşıyan davranışlar bireyin doğasında mevcuttur. Suç eylemi bir nevroz biçimidir ve suç eyleminin alt yapısında (farkında olmadan) duygusal birtakım sorunların olduğuna inanılmaktadır (Kocadaş, 2007). Sapma davranışı sergileyen bireylerin psikolojik açıdan bir patolojiye sahip oldukları savunulmaktadır (Erkan, 2011).
- iii) *Suçlu Kişilik Teorisi:* Bu teori Stanton Somenow'la birlikte anılmakta olup suç eylemine karışan bireylerin birtakım kişilik özellikleri (kronik yalancılık, aşırı öfke, aşırı güven, aşağılanma korkusu vb) taşıdığına inanılmaktadır.
- iv) *Durkheim'in Anomi Kuramı:* Anomi kuramına bakıldığında suç olgusunun daha çok ahlaki düzendeki bozulma ve toplumdaki hızlı sosyal değişimlerle ilişkilendirildiği görülmektedir (Hester ve Elgin, 1992). Sosyal öğrenme teorileri suçun illegal davranışların, normların öğrenilmesi nedeniyle ortaya çıktığını kabul etmektedir. Bu teoriler temelini 19. yüzyıl sonlarında Gabriel Tarde'ye ait taklit teorisinden almaktadır (Kocadaş, 2007).

- v) *Sosyolojik Teoriler*: Suç olgusunu en geniş şekilde ele alan sosyolojik teoriler suç kavramını bütünlük bir bakış açısıyla değerlendirmektedir (Ümit, 2007). Sosyolojik teorilerde suç kavramını ortaya koyan unsurlar içinde sosyo-ekonomik durumlar, baskılar, eşitsizlik ve yoksunluklar öne çıkmaktadır. Ayrıca alt kültür normlarının genel normlarla uyuşmadığı, ortaya çıkan gerilimin toplumda geniş bir kesimle çatışma yaşanmasına yol açtığı belirtilmektedir (Martin, 2005). Bu teorilere göre suç; toplumda vuku bulan olayların toplumun benimsediği değer ve kurallara aykırılık teşkil etmesi sebebiyle ortaya çıkmaktadır (Hablemitoğlu, 2011). Sosyolojik teoriler yapısal kuram ve alt kültür kuramları olmak üzere iki farklı başlıkta ele alınmaktadır (Eryalçın & Duyan, 2016).

3. Suça Sürüklenen Çocuklar

Suça sürüklenen çocuklar; toplumun bireyleri tarafından varlığı bilinen, duygusal, fiziksel ve ekonomik açıdan sonuçları sebebiyle en acil şekilde ele alınması gereken problemlerden birisidir (Tarolla ve ark., 2002). Suça sürüklenen çocuk konusunu bu denli önemli kılan unsurlardan birisi çocuk yaşta suça karışanların yaşamının ileriki yıllarında kronik suçlara bulaşma riskinin diğer bireylere nazaran iki-üç kat yüksek olmasıdır. Ayrıca uzun yıllar devam etme potansiyeli olan bir suç kariyerinin alt yapısını hazırlayabilmektedir (Loeber and Farrington, 2000). Bu konuda yapılan araştırmalar suça sürüklenen çocuklarla ilgili sorunun sadece gelişmekte olan ülkelerde değil gelişmiş ülkelerde de artış gösterdiğini ortaya koymaktadır. Çocukların sıklıkla karıştırıldığı suçlar; hırsızlık, yankesicilik, cinsel suçlar, şiddet suçları, maddenin kötüye kullanılması şeklindedir (Taylor ve ark., 2001; Özen ve ark., 2005). Çocukların birtakım nedenlerle karıştırıldıkları suçlar daha çok belirli bir ihtiyacı gidermeye ilişkin suçlar olarak değerlendirilmektedir. Örneğin; hırsızlık çocuklar için temel gereksinimlerin giderilmesinin bir yoludur. Çocuklar yaş ve gelişim durumları gereği yetişkinler kadar profesyonelce suç eylemi içine giremezler. Suç eylemine sürüklenen çocukların önemli bir oranı daha önce suçun mağduru olmuş kişilerdir.

Bu bakımdan suçun mağduru olma ile suça sürüklenme birbirini besleyen iki temel unsurdur (Bal, 2004, akt., Çeliköz, Seçer ve Durak, 2008). Türkiye’de suça sürüklenen çocuklara ilişkin ilk araştırma 1927 yılında Rıdvan Nafiz tarafından İzmir’de gerçekleştirilen bir anket çalışmasıdır (Akyüz, 2011). Sulhi Dönmezer Türkiye’de suça sürüklenen çocuklarla ilgili çalışmaların 1930’lu yıllarda başlamasının sebebinin o tarihe kadar suç istatistiklerinin tutulmamış olmasıyla ilgili olduğunu ifade etmiştir. Türkiye’de resmi olarak ilk suç istatistikleri 1935 yılı itibarıyla tutulmaya başlanmıştır (Fişek, 2011). Çocuğun suça karışmış olması, kendisinin bakım sorumluluğunu yürütmekle mükellef kişilerin bu sorumluluklarını yerine getirmemiş olmasından, doğru ile yanlış davranışların kendisine öğretilmemiş olmasından kaynaklanmaktadır (Semerci, 2011). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK, 2022) verilerine göre; 2021 yılında güvenlik birimlerine gelen veya getirilen çocukların sayısı 2020 yılına kıyasla %10,8 oranında artış göstererek 499 bin 319 olmuştur. Bu olaylarda çocukların 207 bin 999’u mağdur sıfatıyla, 132 bin 943’ü ise suça sürüklenme nedeniyle meydana gelmiştir. Bu çocukların %36,6’sında yaralama, %27,2’de hırsızlık, %5,1’nde uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı, alım-satımı, %4,3’ü tehdit, %3,8’inde ise cinsel suçlar isnat edilmiştir (TÜİK, 2022).

Suça itilen çocukların ailelerine ilişkin birtakım ortak özellikler şu şekilde ifade edilmiştir (Sutherland & Cressey, 1996; akt., Yelken, 2011).

- Suça sürüklenen çocukların ailelerinde, aile üyelerinden en az birinin suç öyküsü mevcuttur,
- Suça sürüklenen çocukların aile yaşam öykülerinde işsizlik ve yoksulluk olgularının yanı sıra annenin ev dışında çalışma zorunluluğu vardır,
- Suça sürüklenen çocukların ebeveynleri genelde boşanmıştır, ya da terk, ölüm vb. sebeplerle ebeveynlerden en az biri yoktur,
- Suça itilen çocukların ve ebeveynlerinin eğitim düzeyi topluma kıyasla daha düşüktür,
- Suça sürüklenen çocuklar uygun olmayan bir sosyal çevre ve konutta yaşamlarını sürdürmekte, kalabalık ailelerden gelme nedeniyle aşırı düzeyde baskı ve şiddete maruz kalmaktadırlar,
- Suça sürüklenen çocukların ailelerinde alkol ve madde bağımlılığı bulunan bireyler olabilmekte, bu durum beraberinde cinsel istismar tehlikesini getirmektedir,
- Suça sürüklenen çocukların aileleri terör, göç, doğal afet, kan davası gibi nedenlerle yer değiştirmekte, yeni gidilen sosyal çevreye uyum sağlanamaması çocukları negatif bakımdan etkileyebilmektedir (Yelken, 2011).

Göç olgusu ile suça sürüklenme arasındaki ilişki sıklıkla ele alınan hususlardan birisidir. Göç etmek durumunda kalan ailelerin karşı karşıya kaldığı sosyo-ekonomik problemler aile yapısına olumsuz şekilde sirayet etmekte ve ortaya çıkan aile içi şiddet, ihmal, ailelerin dağılması vb. hususlar çocukları korumasız hale getirmektedir (Serinkan, 2009).

Neredeyse 1950’li yılların sonlarından bu yana düzensiz kentleşme olgusu başta İstanbul, Ankara ve İzmir olmak üzere metropollerin daha da büyümesine sebebiyet vermiştir. Büyük beklentilerle göç etmiş bireyler ve aileleri göç sonrasında gittikleri yerlerde başta yoksulluk ve işsizlik olmak üzere ciddi sorunlarla karşılaşmışlardır. Eğitim ve sağlık hizmetlerinden mahrum kalan bireyler maruz kaldıkları dışlanmışlık sebebiyle uyum sağlama noktasında güçlük yaşamakta ve bazı bireyler sapma davranışları sergileyebilmektedir (Çiftci, 2009). Burada sapma davranışı sergileyen ailelerde çocukların da bu durumdan olumsuz etkilenebileceği ve kanun dışı davranışlar sergileme konusunda motive edilebilecekleri değerlendirilebilir. Gerçekleştirilen

araştırmalar incelendiğinde gerek sokağa gerekse suça sürüklenen çocukların neredeyse tamamının göç etmiş ailelerin çocukları olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle suça sürüklenen çocuk sorununun ortaya çıkmasında en temel sebeplerden birinin göç olduğunu söylemek mümkündür (Erkan, 2011). İstatistiklere bakıldığında suç patlamasının Ankara, İzmir, İstanbul'da meydana geldiği, işlenen suçların %42'sinin bu illerde vuku bulduğu, suça karıştırılan çocukların yaş ortalamasının süreç içinde düşüş gösterdiği, 11 yaşlarında suça itilen çocukların 14-17 yaş aralığında yetişkin suçlarına dahil oldukları görülmektedir (Hablemitoğlu, 2011).

Suçta sürüklenen çocukların oranı genel suçlar içerisinde %5'lik bir oranı temsil etse de çocukların karıştırılmış oldukları suç çeşitlerini ve çocukları suça iten sebepleri ortaya koymak için daha somut bilgilere ihtiyaç duyulduğu son derece açıktır. Suça itilen çocukların daha çok şahsa ve mala karşı suçlara karıştırıldıkları bilinmektedir, ancak bu konuda daha detaylı bilgilere ihtiyaç bulunmaktadır. Türkiye'de kan davalarının yanı sıra, namus cinayetleri vb. suçlarda daha az ceza alacağı düşüncesiyle bu tür suçların çocuklara yüklenmesinin de çocukların suç fiilini arttırdığı düşünülmektedir. Tüm bu unsurlar çocukların toplum içinde yeterince korunamadıklarının işareti olarak değerlendirilebilir (Aktaş, 2011).

Suçta sürüklenen çocuklarda kimi zaman psikiyatrik rahatsızlıklara rastlanılabilmektedir (Teplin ve ark., 2002). Suça sürüklenen çocuklarda en sık görülen psikiyatrik hastalıklar; davranım bozukluğu, dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu, madde kullanımı, post travmatik stres bozukluğu, depresyon, anksiyete ve mental retardasyondur (Semerci, 2011). Bu rahatsızlıkların içinde üzerinde ihtimam gösterilmesi gereken iki hususu bilmekte yarar vardır. Çünkü bu rahatsızlıklar vaktinde belirlenirse birçok problemin önüne geçilmesi mümkün olabilecektir.

i) *Davranım bozukluğu*; bu rahatsızlığın en temeldeki özelliği o yaş içerisinde uygun olacağı varsayılan toplumsal kuralların daimi olarak ihlal edilmesidir. Sıklıkla başkalarına kabadayılık etme, tehditler savurma, zarar verebilecek taş, sopa vb aletleri silah mahiyetinde kullanma, hırsızlık, yangına sebebiyet verme, doğruyu söylememe, kasıtlı olarak birinin eşyasına zarar verme, okulu izinsiz terk etme vb. davranışlar sergilemektir. Şayet bu belirtilerden en az üç ya da daha fazlası mevcut ise ve en az bir yıl süre ile devam ediyorsa bu durumda çocuk hakkında davranım bozukluğu teşhisi konulur (Semerci, 2011).

ii) *Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB)*: Bu hastalık toplumda yaygın olarak görülen ve tedavi edilmesi durumunda gözle görülür düzelmelerin mümkün olabileceği bir özelliğe sahiptir. Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu rahatsızlığında üç temel belirti söz konusudur. Bunlar dikkat eksikliği, aşırı hareketlilik ve dürtüselliktir. Bu rahatsızlığı bulunan bireylerde maddenin kötüye kullanımı (alkol, uyuşturucu bağımlılığı vb.) ortaya çıkma riski son derece yüksektir. ABD'de ve Avrupa'da yapılan araştırma sonuçları DEHB rahatsızlığı olan bireylerin tedavilerin yaptırılmaması halinde madde bağımlılığı riskinin diğer bireylere nazaran üç kat daha fazla olduğunu ortaya koymuştur. Bu nedenle hastalığın erken tespiti ve tedavisi son derece önem taşımaktadır (Semerci, 2011).

Türkiye'de 1995 yılında yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (Resmi gazete, 1995) çocuğu 18 yaşından küçük olan kişi olarak nitelendirmektedir (Upchurch, 2002). Suça sürüklenen çocuk "mevcut kanunlara göre suç olarak nitelenen bir eylemi gerçekleştirdiği iddiası üzerine hakkında soruşturma ve kovuşturma gerçekleştirilen ya da karıştırıldığı suç eylemi sebebiyle hakkında güvenlik tedbirlerine hükmedilen çocuktur (Akyüz, 2011). Suça sürüklenen çocukların ceza sorumluluğunda yaş kriteri konusu mevcuttur. Türkiye'de daha önce 11 olan çocuk ceza sorumluluk yaşı, 2005 yılında yapılan yasal değişikliğin ardından 12'ye çıkarılmıştır. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK-31/1 md.) "Fiili gerçekleştirdiği sırada oniki yaşını doldurmamış çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir" şeklinde sınırlandırma getirmiştir (TCK). Dünya'da ülkelerin birbirinden farklı mevzuata, sosyo-kültürel yapıya sahip olmaları sebebiyle çocukların cezai sorumluluk yaşları farklıdır. Örneğin İngiltere'de 10, Türkiye ve Kanada'da 12, Almanya ve Japonya'da 14, İsveç, Norveç, Finlandiya gibi İskandinav ülkelerinde 15, İspanya'da 16, Belçika'da ise 18'dir (Özen ve ark., 2005).

Türk Ceza Kanunu'na (TCK) göre; suça sürüklenen çocukların durumu üç farklı kategoride değerlendirilmiştir. Bunlar; a) Fiili işlediği esnada henüz oniki yaşını doldurmamış olanlar, b) Oniki yaşını doldurmuş ancak onbeş yaşını doldurmamış olanlar, c) Onbeş yaşını doldurmuş ancak onsekiz yaşını doldurmamış olanlar (Akyüz, 2011).

- a) *Fiili işlediği esnada oniki yaşını doldurmamış olan çocuklar (0-12)*: Türk Ceza Kanunu'nun 31/1 md uyarınca fiili işlediği esnada oniki yaşını doldurmamış olan çocukların herhangi bir cezai sorumluluğu bulunmamaktadır (Südütemiz, 2009). Kanun oniki yaşın altındaki çocukların karıştırılmış oldukları suç eyleminin anlam ve sonuçlarını idrak etmediğini ya da davranışlarını yönlendirme yetisinin tam anlamıyla gelişmediğini kabul etmektedir (Akyüz, 2011). Bu kategoride olan çocuklara sadece koruyucu eğitici nitelikteki güvenlik tedbirleri uygulanmaktadır (Eryalçın & Duyan, 2016). Burada kanun 12 yaşının altındaki çocukların yaş ve gelişim özellikleri sebebiyle doğru ile yanlış birbirinden ayırt edemeyeceğini öngörmektedir.
- b) *Fiili işlediği esnada oniki yaşını doldurmuş ancak onbeş yaşını doldurmamış olanlar (12-15)*: Bu yaş grubunda olan çocukların suça karışmaları durumunda kendileri ile ilgili bir inceleme yapılmakta ve yapılan incelemenin akabinde karıştırıldığı fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve sonuçlarını yönlendirme yetisi yeterince gelişmemiş ise herhangi bir ceza sorumluluğunun olmadığı kabul edilmekte ve haklarında güvenlik tedbirlerine hükmedilmektedir (Südütemiz, 2009). Dolayısıyla bu kapsamda olan çocuklar aynen 0-12 yaş grubunda bulunan çocuklar gibi işleme tabi tutulurlar (Akyüz,

2011). Bunun yanı sıra kabahatler kanununun 11. Maddesine göre fiili işlediği esnada 15 yaşını henüz doldurmamış çocuklar hakkında idari para cezası verilememektedir (Balo, 2009).

- c) *Fiili işlediği esnada onbeş yaşını doldurmuş ancak onsekiz yaşını doldurmamış olanlar (15-18)*: Bu yaş kategorisinde bulunan çocuklar hakkında suça karıştırılmaları durumunda indirimli ceza kararı verilebilmektedir (Yenisey, 2007). Kanun bu kategoride bulunan çocukları isnat yeteneği olan ancak henüz ergin olmayan birey olarak değerlendirmekte ve suçun gerektirdiği cezada indirim yapılmasını talep etmektedir (Akyüz, 2011). Bu kategoride olan çocuklarla ilgili olarak yeni Türk Ceza Kanunu'nun 61/5 md uyarınca ceza indirimi yapılabilmesi için sosyal inceleme raporuna yer verilebilecektir (Yenisey, 2007).

Çocuk adalet sistemi yetişkin adalet sisteminden farklıdır, çocuk adalet sistemi ceza adaleti ve koruma alanlarını bütüncül bir bakış açısıyla ele almayı gerekli kılmaktadır. Çocuk ceza adalet sistemine yönelik mevzuat çocuğun üstün yararının muhafaza edilmesi ve korunma ihtiyacı içinde olması nedeniyle çocuğa yönelik düzenlemelerin farklılık taşımaması zorunlu kılmaktadır (Eryalçın & Duyan, 2016). Türkiye'de çocuk adalet sisteminin temel hedefi; adalet sistemine birtakım nedenlerle dahil olan çocukların koşullarının özenle ele alınması, her safhada yararlarının göz önünde tutulması, korunması ve adli sürecin yıpratıcı yapısından en asgari zararlar çıkılmalarının temin edilmesidir (Karataş & Mavili, 2019). Çocuk ceza sistemi için odak konusu suç eyleminden ziyade suça bulaştırılan çocuktur (Eryalçın & Duyan, 2016). Türkiye'de suça sürüklenen çocuklara yönelik bakış açısının evrensel çocuk hakları çerçevesinde ele alınmaya başlanması 2000'li yılların başından itibaren ivme kazanmış durumdadır (Aktaş, 2011). Uluğtekin (2004); çocuk adalet sistemine ilişkin olarak üç farklı bakış açısından söz etmiştir. Bunlardan ilki geleneksel yapıyı içinde barındıran "suç kontrol modelidir, ikincisi refah kavramını içinde barındıran "rehabilitasyon modeli", üçüncüsü ise adalet yaklaşımı şeklinde nitelendirilen "adli yargılama" modelidir. Üçüncü yaklaşım modeli günümüzde "onarıcı adalet" yaklaşımı şeklinde de ifade edilmektedir. Onarıcı adalet kapsamında sosyal hizmetin temel görevi çocuğun bir kez daha suça karışmasının önüne geçecek onarıcı çalışmaları uygulamaya geçirmektir (Karataş & Mavili, 2019). Onarıcı Adalet yaklaşımı dahilinde çocuk adalet sisteminde görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının önleme, yönlendirme ve koruma olmak üzere üç temel unsura odaklanması gerekmektedir. Bu çerçevede sosyal hizmet uzmanları suça bulaşmadan çocuğun rikli durumlardan korunmasını ve suçun önüne geçilmesini, suça bulaştırılmasının ardından da ihtiyaçları çerçevesinde toplum odaklı müdahaleler gerçekleştirmesini sağlar (Baykara-Acar, 2011).

4. Suça Sürüklenen Çocuklar ve Sosyal Hizmet Mesleği

Sosyal hizmet farklı uygulama ortamlarında farklı müracaatçı grupları ile çalışan bir disiplindir. Bu alanlardan biri olan suça sürüklenen çocuklar sorunu farklı dallardan gelen profesyonel kişilerin birlikte çalışmasını gerektiren alanlardan birini teşkil etmektedir. Sosyal hizmet uzmanı da bu ekipte yer alan meslek elemanlarından birisidir. Sosyal hizmet mesleği mikro, mezo ve makro düzeylerde suça sürüklenen çocuklara ilişkin uygulamalar gerçekleştirmektedir. Bu kapsamda bir yandan suça sürüklenen çocukların toplumla entegrasyonunun sağlanması adına toplum içinde faaliyetlere dahil olurken, diğer yanda toplumun refahını tesis etmek adına suça sürüklenen çocukların önüne geçecek çabaların içerisinde bulunmaktadır.

Sosyal hizmet en temel noktada bireyin ve toplumun refahını öncelikli hedefleri içine alan bir disiplin ve meslek özelliğine sahiptir. Sosyal hizmetin bu bütüncül (holistik) yaklaşımı dahilinde üç temel fonksiyonu bulunmaktadır. Bunlar; koruyucu – önleyici, değiştirici-geliştirici ve tedavi ve rehabilite edici işlevlerdir (Acar, 2011). Bu kapsamda Sosyal hizmet uzmanları bir tarafta toplum içindeki sorunların önüne geçilmesine yönelik çabalara dahil olurken diğer yandan sorun ortaya çıktıktan sonra tedavi ve rehabilite edici faaliyetlere katkı sunmaktadır (Acar, 2011).

Sosyal hizmet bireyin çevresindeki değişimlerle de ilgilidir. Bireyin içinde bulunduğu çevreyi değiştirme gayretleri kimi zaman önleme çalışmaları şeklinde nitelendirilmektedir. Önleme; sosyal, ekonomik, psiko-sosyal ve diğer koşulların insani sorunların yaşanmasının önüne geçilmesini hedefleyen faaliyetlerdir (Sheafor ve Horejsi, 2014). Bu kapsamdaki faaliyetler üç düzeyde ifade edilebilir. Bunlar;

Düzyey-1: Birincil önleme en temel anlamda henüz sorun ortaya çıkmadan sorunun önüne geçilmesini hedefleyen çalışmalardır.

Düzyey-2: İkincil önleme; ortaya çıkan problemleri daha ilk aşamada fark etme ve değişme imkânı var ise hemen müdahale etmeyi içine alan eylemlerdir

Düzyey-3: Üçüncül önleme; var olan önemli sorunları tanımlama, daha kötü ve daha fazla zarar verici bir pozisyona gelmesinin ve yaygınlaşmasının önüne geçilmesini amaçlayan faaliyetlerdir (Sheafor ve Horejsi, 2014).

Buradan hareketle sosyal hizmetin iki temel amacının olduğu ifade edilebilir. Bunlar bireyin sosyal işlevselliğinin artırılması ve sosyal koşullarda iyileştirme gerçekleştirip toplum içindeki birey, grup ve topluluklarla çalışmalar yürütmektedir (Duyan, 2014). Sosyal hizmet mesleği suça sürüklenen çocuklar sorununda çocuğun suça karıştırılmasının önüne geçme, çocuğu risklere karşı müdafaa etme ve suça karıştırılma eyleminin ardından çocuğun toplumla yeniden bütünleşmesini tenin edecek faaliyetlerde oldukça önemli bir misyona sahiptir (Acar, 2011). Sosyal hizmet disiplini diğer disiplinlerden farklı olarak problem

çözme işlevi söz konusudur. Sosyal hizmet etik ilke ve normlarını içinde bulunduğu toplumun kabul ettiği değerlerden temin etmektedir (Koşar, 1989).

5. Adalet Sisteminde Çocuk ve Sosyal İnceleme

Dünya’da ilk çocuk mahkemesi 1899 yılında ABD’nin Illinois eyaletinin Chicago şehrinde kurulmuştur, daha sonra İngiltere, Fransa, Almanya, İspanya’da çocuk mahkemelerinin kurulduğu görülmüştür (Yavuzer, 2009). Cumhuriyetin ilanından önce çocuk mahkemesi kurulması fikri ilk defa 1916 yılında Necmettin Sadak tarafından ortaya konulmuştur (Çeçeni 1978; akt. Uluğtekin, 2011). Türkiye Cumhuriyeti’nin 1923 yılında ilanından sonra 1952’de hazırlanan tasarılar yoluyla çocuk mahkemeleri kurulmaya çalışılmış ancak her iki tasarı da kanunlaşma imkânı bulamamıştır. Türkiye’de çocuk adalet sistemine ilişkin en önemli gelişmelerden biri 07 Kasım 1979’da Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu Görev ve Yargılama Usullerine ilişkin kanunun kabul edilmesidir. Türkiye’de ilk çocuk mahkemesi hâkim ve savcı sayısının yeterli düzeyde olmaması sebebiyle ancak 1987 yılında Ankara’da açılmış ve bu mahkemeye bir psikolog ve pedagoğ ataması yapılmıştır (Güneş ve Olungan, 2014; akt. Dinç, 2020; Yavuzer, 2009). Türkiye’de çocuk mahkemelerin geç kurulmasının nedenini Uluğtekin (2011), İsviçre’den 1926 yılında alınan Medeni kanununa karşılık, İtalya’dan 1889 tarihli Ceza Kanununun alınması ve çocuğun cezalandırılması gereken bir minyatür olarak görülmesi şeklinde açıklamıştır (Uluğtekin, 2011).

Suçta sürüklenen çocuklarla ilgili olarak davanın görüldüğü mahkemeler tarafından zaman zaman sosyal inceleme raporları talep edilmektedir. Sosyal inceleme raporları çocukların suçta sürüklenme sebeplerini araştırarak ihtiyaç duyulan müdahaleleri önermektedir. Bu yönüyle sosyal inceleme raporları sosyo-legal belgeler olarak kabul edilmektedir (Uluğtekin, 2011). Çocuğun suçta sürüklenmesi çocuğun içinde bulunduğu sistemlerin çocuğun faydasına çalışmadığının bir yerde sonucu mahiyetindedir (Kırımsoy ve ark., 2013).

Suçta sürüklenen çocuklara yönelik sosyal inceleme yapılması konusuna “5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda da” (ÇKK) yer verilmiştir. 2005 yılında yürürlüğe giren Çocuk Koruma Kanununun 9/2.md çocukla ilgili acil koruma kararı alınması durumunda otuz günlük süre içinde çocukla ilgili bir sosyal inceleme yapılması ve yapılan inceleme sonucunda ihtiyaç varsa hakimden çocukla ilgili koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilmesini talep edilebileceği ifade edilmektedir. Sosyal incelemenin yapılması görevi Çocuk Koruma Kanununun 34/a. md. uyarınca sosyal çalışma görevlilerinin görevi olarak yer almış, ayrıca hakimlerin veya cumhuriyet savcılarının ihtiyaç duymaları halinde çocukların bireysel özellikleri ve sosyal çevrelerine ilişkin bilgi alma amacıyla sosyal inceleme yaptırabilecekleri belirtilmiştir (md.35/1) (ÇKK, 2005).

Sosyal inceleme raporunu hazırlayan meslek elamanı çocuk için sağlıklı kararın verilmesi konusunda mahkemeye görüş ve önerileri ile yardımcı olmaktadır (Uluğtekin, 2011). Çocuk mahkemelerinde sosyal hizmet uzmanlarının hazırladığı sosyal inceleme raporları sosyal hizmet uzmanlarının bir yerde savunuculuk rolünü gerçekleştirmesi anlamına gelmektedir (Sakarya, 2017). Sosyal inceleme raporlarının kuramsal temellerine bakıldığında buradaki odak nokta suçta sürüklenen çocuk olmaktadır. Burada konunun geniş perspektifle ele alınması gerektiğinden suçta itilen çocukla beraber çocuğun içinde bulunduğu sosyal çevrede incelemeye dahil edilir. Bu yönüyle sosyal inceleme raporlarının hazırlanması noktasında sistem kuramı ve ekolojik bakış açısının sağlıklı bir kuramsal temel oluşturabileceği kabul edilebilir (Uluğtekin, 2011).

Suçta sürüklenen çocuk, suç eylemine itildiği andan itibaren çocuk adalet sisteminin bir noktada parçası haline gelmektedir. Yetişkinlerden farklı olarak cezai müeyyidelerin çocuğu koruyacak bir bakış açısıyla ele alınması gerekmektedir (Erbay ve ark., 2015; Dinç, 2020). Suçta sürüklenme öyküsü bulunan çocuğun çocukluk dönemine ilişkin herhangi bir psikiyatrik rahatsızlığının bulunmaması doğrudan bu çocuğun cezai sorumluluğunun (ehliyetinin) olduğu anlamına gelmemektedir (Kurtuluş ve ark., 2009).

Türkiye’de suçta sürüklenen çocuklarla ilgili adli işlemler çocuk mahkemelerinde gerçekleştirilmektedir. Çocuk mahkemeleri; tek hâkimden oluşur, bu mahkemeler sulh ceza ve asliye ceza mahkemelerinin görev alanına giren suçlara yönelik adli yargılama işlemlerini gerçekleştirmektedir. Çocuk ağır ceza mahkemeleri ise ağır ceza mahkemelerinin görev kapsamına giren suçlara ilişkin yargılamaları gerçekleştirmekle mükelleftir. Çocuk mahkemelerinin bulunmadığı illerde bu davalar genel mahkemeler tarafından ele alınacaktır. Bu durumun kanun önünde eşitlik, kendine özgü mahkemede yargılanma hakkına aykırılık teşkil ettiği düşünülmektedir. Çocuk mahkemelerinde aynı zamanda cumhuriyet savcısı bulunmamaktadır. Ceza adalet sistemi suç ve ceza bağlantısı dahilinde suç teşkil eden eylemi yargılamak için çocuk adalet sistemi ise fail yargılaması gerçekleştirir (Tüysüz ve ark., 2010). Çocuk mahkemeleri uzman mahkemeler hüviyeti taşımakta olup çocuk adalet sisteminin en önemli öğelerinden birisidir (Balo, 2009). Çocuk mahkemeleri çocuğun korunması, toplumla entegrasyonunun gerçekleştirilmesi, tedavisinin ve rehabilitasyonunun sağlanması ve çocuk suçluluğunun kontrol altına alınması amaçlarına hizmet etmektedir (Dinç, 2020; Kırımsoy ve ark., 2013; Uluğtekin, 2004).

6. Çocuk Destek Merkezleri

Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK) 15.07.2005’te resmî gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 5395 sayılı ÇKK ile çocuk adalet sistemi yetişkinlere ait adalet sisteminden ayrı olarak ceza adaletini ve koruma alanlarını bir bütün içinde ele almıştır (Aydın, 2009; Seliçi ve Akço, 2006; Sütütemiz, 2009). Korunma ihtiyacı içinde bulunan ya da suçta sürüklenme öyküsü olan çocukların

korunması ve haklarının teminat altına alınmasını hedefleyen Çocuk Koruma Kanunu çocukların haklarının müdafaa edilmesine ilişkin temel ilkeleri belirlemiştir (Grassinger, 2009; akt. Sütütemiz, 2009). 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun icra edilmesinde göz önüne alınan ilkelere göre; çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının güvenceye alınması, çocuğun yararının gözetilmesi, suça sürüklenen çocuğun ve ailesinin herhangi bir ayrımcılıkla karşılaşmaması, çocuğun ve ebeveynlerinin süreç hakkında bilgilendirilerek karar alma sürecine dahil edilmesi, insan haklarına uygun adil, etkili ve hızlı bir yolun takip edilmesi, davanın soruşturma ve kovuşturma sürecinde çocuğun koşullarına uygun şekilde hareket edilmesi, kararların alınması ve uygulamaya konulması esnasında çocuğun yaş ve gelişim durumunun gözetilmesi, çocukların ailelerinin yanından alınarak kuruma yerleştirilmenin son çözüm yolu olarak görülmesi, tedbir kararlarının icra edileceği kurumlarda çocukların yetişkinlerin kaldığı yerlerin dışındaki yerlerde tutulması ve çocuklara ilişkin kısıtlayıcı tedbir ve hapis cezasının mümkün olacak en son çare şeklinde düşünülmesi son derece önemlidir (Aydın, 2009). Suça sürüklenen çocuklar hakkında 5395 sayılı ÇKK'nu uyarınca bakım tedbiri kararı verilmesi halinde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına (ASHB) bağlı Çocuk Destek Merkezlerine yerleştirilmektedir.

Türkiye'de ÇKK'nun uygulamaya konulmasının ardından korunmaya muhtaç çocuk tanımı değişikliğe uğramıştır. Yeni tanımın içinde suça sürüklenen, suç mağduru veyahut sokakta sosyal risklerle karşı karşıya bulunan çocuk terimine yer verilmiştir. Böylelikle bu kapsama giren çocuklara hizmet verecek yeni ihtisas kuruluşlarının zemini hazırlanmıştır. Suça sürüklenen çocukların bakımlarının gerçekleştirilmesi ve kendilerine psiko-sosyal destek sunacak kuruluşların açılması görevi şu anki adıyla ASHB'ye verilmiştir (Keçe, 2018).

Çocuk Destek Merkezleri; suça itilme, suçun mağduru durumda bulunması ya da sosyal tehlikelerle karşı karşıya kalması nedeniyle haklarında bakım tedbiri veyahut koruma kararı verilen çocuklardan psiko-sosyal desteğe ihtiyaç duyduğu belirlenen çocukların temel ihtiyaçlarını gidermek, fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan ihtiyaçlarını tespit ederek müdahaleleri gerçekleştirmek, aile ve yakın çevrelerine dönmeleri ve diğer sosyal hizmet modellerine uygun duruma gelmelerini temin etmek amacıyla hizmet sunmaktadır (Sütütemiz, 2009).

Çocuk Destek Merkezleri; suça sürüklenme, suçun mağduru durumunda olma ve sosyal risklerle karşı karşıya kalma vb nedenlerle hakkında mahkemece bakım yada korunma tedbiri verilen çocuklardan psiko-sosyal destek ihtiyacı içinde olanların temel ihtiyaçlarını gidermek, fizikseli duygusal, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını tespit ederek buna yönelik gerekli müdahaleleri uygulamaya koymak, aile ve yakın çevrelerine dönmeleri ve diğer sosyal hizmet modellerinden yararlandırılmaya hazır hale getirilmelerini temin etmek amacıyla hizmet sunmaktadır. Bu merkezler suç mağduru, suç öyküsü olma, sokakta yaşam geçmişi, gebelik, madde bağımlılığı vb alanlarda çocukların yaş (11-14 – 15-18) ve cinsiyetleri göz önünde tutularak ihtisaslaştırılmaktadır (ASHB, 2023).

Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliğine (ÇDMY) göre (md.3/ğ); çocuk destek merkezlerine kabul edilen her çocuk için meslek elemanı olan (Sosyal hizmet uzmanı, psikolog vb.) bir danışman görevlendirmesi yapılmaktadır. Danışman gelen çocuğun Kuruluşa uyumunu sağlama, takibini gerçekleştirme, mesleki çalışma planlarına psiko-sosyal destek programı dahilinde uygulama, vaka sunumu gerçekleştirme, çocuğun aile ile ilişkilerini düzenleme, sosyalleşme ve yaşam becerileri, öz bakım-özgüven yetilerini arttırma, çocuğu eğitime yönlendirme, destekleme, sağlıkla ilgili işlemlerin sonuçlarını takip etme görevlerini yerine getirmekten sorumlu olmaktadır. Çocuk Destek Merkezlerinde her bir çocuk için atana danışmana bu yönetmelikle verilen görevlerin sosyal hizmetin müracaatçıya yönelik hedefleriyle örtüştüğü düşünülmektedir. Suça sürüklenen çocukların, başta sağlık ve eğitim olmak üzere ihtiyaçlarının belirlenmesi, aileleri ile bağlarının kurulması, öz güvenlerinin artırılarak sorun çözüme becerilerinin geliştirilmesi ve çocuğa yönelik savunuculuk yaklaşımının takip edilmesi sosyal hizmetin değerleriyle de uyumludur (ÇDMY, 2015).

Çocuk Destek Merkezlerinde "ANKA" adlı psiko-sosyal çocuk destek programı uygulanmaktadır (ASHB, 2023). Program Avrupa Birliğinin mali desteğe alınarak ve UNICEF ile işbirliği kurularak alanda aktif olarak görev yapan meslek elemanı, bakanlık yöneticilerinin yanı sıra akademisyenlerin özverili çalışmalarıyla hazırlanmıştır. ANKA programının içinde Bireysel İhtiyaç ve Risk Değerlendirme Formu, grup çalışmaları, bireysel danışmanlık, aileye yönelik çalışmalar, krize müdahalede kurumsal yaklaşım vb. hususlara yer verilmiştir. Bu programla birlikte çocukların farklı özellikleri ve ihtiyaçları göz önüne alınarak olumlu tutum ve davranış geliştirmeleri, olumsuz yaşam deneyimleri ile ortaya çıkan örselenme ve davranış bozukluklarının önüne geçilerek aileleri ve sosyal çevreleri ile uyumlarının sağlanması amaçlanmıştır (Keçe, 2018).

7. Sonuç ve Öneriler

Suçta sürüklenen çocuklar sorunu dünya genelinde günlük hayatta karşı karşıya kalınan sosyal sorunlardan birisidir. Toplum içinde en ihtimamlı şekilde korunması ve gözetilmesi gereken çocukların suça karıştırılıyor olması çocuğu koruma sistemindeki birtakım eksikliklere, aksaklıklara işaret ettiği düşünülmektedir. Yeterli korunma, eğitim ve rehberlik imkanından yararlanamayarak zaten mağdur edilen çocuklar, suça sürüklenmeleri sonucunda haklarında adli işlem yapıldığında bir kez daha mağduriyet yaşamaktadır. Yapılan araştırmaların suça sürüklenen çocukların genelde bölünmüş (boşanmış) ve göç etmiş ailelerden geldiğini ortaya koyması, okula devamsızlıklarının bulunduğu bildirilmesi ve ailelerinde suç ve madde kullanım öyküsü olan bireylerin mevcudiyetinden söz edilmesi çocukların toplum içinde ne denli titizlikle takip edilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Suçta sürüklenen çocuklarda en ciddi tehlike, çocukların yeniden suça karıştırılmaları yani suçun tekrarıdır (recidivism). Çocukların suçu tekrar etmesi beraberinde çok daha ciddi suçlara karışma riskini getirmekte ve bu durum çocukların toplum içinde rehabilite edilme olasılığını azaltmakta ve çocukların suç kariyerine hızlı bir şekilde devam etmelerine sebebiyet vermektedir. Suçta sürüklenen çocukların aynen Almanya’da olduğu gibi alfabetik sıraya göre duruşmalarının hep aynı yargıç tarafından yürütülmesi ve böylelikle çocuğun aynı yargıç tarafından izlenmesi imkânı sunulmalıdır. Özellikle büyük kentlerde görev yapan kolluk kuvvetleri zamanla suçta sürüklenen çocuklarla güçlü bağ kurabildiğinden bu görevlilerin çok özel bir durum olmadığı sürece (eş tayini vb) görev yerlerinin değiştirilmemesi ve böylelikle çocuklar üzerindeki yönlendirici gücün arttırılmasının oldukça isabetli olacağına inanılmaktadır. Bunun yanı sıra Çocuk Destek Merkezleri başta olmak üzere farklı bakanlıklarda (Örn, İçişleri, Adalet Bakanlığı vb) suçta sürüklenen çocuklarla çalışan personellere süpervizyon desteği verilmesi ve güçlendirilmesi yerinde olacaktır.

Suçta sürüklenen çocuklar sorununun çözümüne ilişkin en temel hedeflerden biri bu sorunun önüne geçecek somut adımların atılmasının sağlanmasıdır. Sorunun çözümünün sadece kolluk kuvvetleri ile ASHB’nin çalışmalarında görülmesi son derece büyük bir eksikliklerdir. Suçta itilen çocukların yeniden topluma kazandırılmasında sorumlu tüm kamu kurumlarının yanı sıra bu alanda hizmet veren sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliğine gidilmesi ve aileleri güçlendirecek politikaların, hizmetlerin yoğunlaştırılmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Suçta sürüklenen çocukların içinde madde bağımlısı olanlarda söz konusu olabilmektedir. Bu durumlarda çocukların suçtan arındırılması ile madde bağımlılığı tedavisinin eş zamanda yürütülmesi ve vakaların titizlikle takibi son derece önemlidir. Mühim olan yeterince gözetilmeyen, ihmal edilen çocukların kendilerinin dışında gelişen durumlar sebebiyle ortaya çıkan suçta karıştırılma durumlarının kendilerine ciddi zarar vermesinin önüne geçilmesi ve çocukların refahının ve esenliğinin sağlanmasıdır.

Çocuk Destek Merkezleri “onarıcı adalet” çerçevesinde suçta sürüklenen çocukların rehabilitasyonu ve topluma kazandırılmasında son derece önemli bir rol üstlenmektedir. Çocuk Destek Merkezlerinin ihtisaslaşmış Kuruluş statüsünde genel olarak uzman ve tecrübeli personellerden oluşması, suçta sürüklenen çocukların Kuruluşa aidiyet geliştirmesine ve çalışanlarla bağ kurmasına imkân sunmaktadır. Suçta sürüklenen çocuklar için basamaklandırılmış Çocuk Destek Merkezleri modeli çocukların özelliklerine göre (Ör.madde kullanma geçmişi olan-olmayan, okula devam eden-etmeyen, suç tekrarı bulunan-bulunmayan) şekilde sınıflandırılmasına da imkan vermektedir. Bu durum homojen bir yapı içerisinde çocuklara ilişkin bireysel çalışma planı hazırlanmasını ve uygulanmasını mümkün kılmakta, çocukların gelecek yaşantılarına ilişkin hedefler koymalarına önemli katkı sunmaktadır. Bunun yanı sıra suçta sürüklenen çocuklar hakkında açılan davalarda çocuklar Çocuk Destek Merkezinde görevli meslek elemanlarıyla duruşmaya gitmekte ve adliye içerisinde bir başka sanık ve/veya yakınlarının olası fiziksel ve sözel şiddet girişimlerine karşı korunma imkânı elde etmektedir. Çocuk Destek Merkezleri, suçta sürüklenen çocukların ceza tevkif evleri yerine, toplum içinde sosyal-egitsel faaliyetlerle, mesleki çalışmalarla rehabilite edilebilecekleri ve topluma kazandırılacaklarını başarıyla ortaya koyan çocuk dostu Kuruluşlardır.

Suçta sürüklenen çocukların aslında suçun mağduru olduğu, yeterince korunamadıkları ve desteklenemedikleri için kendilerini suç döngüsünün içinde buldukları son derece açıktır. Kendilerine yönelik bakış açısının genel yetişkin suçlulardan farklı olması gerektiği ve toplumda konuya ilişkin duyarlılık artırıcı çalışmaların gerçekleştirilerek çocukların toplum içinde sağaltımının sağlanmasında toplumdan en üst düzeyde desteğin temin edilmesi ve çocukların sağlık, eğitim vb ihtiyaçlarının karşılanmasında kendilerine yönelik pozitif ayrımcılık gösterilmesinin çocukların üstün yararının korunmasına katkı sunacağı düşünülmektedir. Sosyal hizmet mesleğinin temsilcileri olan sosyal hizmet uzmanları çocuk adalet sisteminde suçta sürüklenen çocukların sesinin daha gür çıkması ve haklarının korunması hususunda çalışmalarını daha yoğun şekilde yürütmelidir.

Kaynakça

Acar, Y. B. (2011). Çocuk adalet sisteminde sosyal hizmetin rolü. Hançerli, S., Sevinç, B., Gürer, C. ve Öner MC. (Eds). *Suçta Sürüklenen ve Mağdur Çocuklar içinde*. (s.231-239). Sabev.

Acar, Y.B. (2015). Adli Sosyal Hizmet ve Türkiye’de Çocuk Adalet Sisteminin Tarihi. İçağasioğlu-Çoban, A. Attepe-Özden, S. (Eds.). Başkent Üniversitesi.

Akço, S. ve Selici, H. (2006). Çocuk koruma kanunu. İstanbul Barosu Yayınları.

Aktaş, A.M. (2011). Çocuk koruma kanunu, çocuk ve suç. Hançerli, S., Sevinç, B., Gürer, C. ve Öner, MC. (Eds.) *Suçta Sürüklenen ve Mağdur Çocuklar içinde*. (s.191-197). Sabev.

Akyüz, Y. (2011). Suçlu çocuk kavramına bir bakış ve ilk önemli araştırma. Hançerli, S., Sevinç, B., Gürer, C. ve Öner, MC. (Eds.). *Suçta Sürüklenen ve Mağdur Çocuklar içinde*. (s.54-55). Sabev.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB) (2023). Çocuk Destek Merkezleri, Çocuk Evleri ve Çocuk Hakları. Erişim adresi: <https://www.aile.gov.tr/sss/cocuk-hizmetleri-genel-mudurlugu/cocuk-destek-merkezleri-evleri-haklari> Erişim tarihi:29.08.2023

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB. (2023). Anka Çocuk Destek Programı <https://www.aile.gov.tr/chgm/uygulamalar/anka-cocuk-destek->

programi/#:~:text=Bireysel%20dan%C4%B1%C5%9Fmanl%C4%B1k%20%C3%A7al%C4%B1%C5%9Fmalar%C4%B1nda%3B%20evden%20ka%C3%A7ma,m%C3%BCdahale%20ve%20travma%20mod%C3%BClleri%20uygulanmaktad%C4%B1r

Aydın, M. (2009). Çocukların ceza sorumluluğunun tespiti: Hukuksal Değerlendirme. İzmir.

Balo, Y.S. (2005). Çocuk koruma kanunu ve uygulaması. Seçkin Yayıncılık.

Batman, H. (2014). The dance of criminology with policy makers and wider public. *Law & Justice Review*, 5 (9), 233-246.

Çeliköz, N., Seçer, Z. ve Durak, T. (2008). Suç işleyen ve işlemeyen çocukların düşünme becerileri ve ahlaki yargıların incelenmesi. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 335-350.

Ciftci, E. G. (2009). Kapkaç suçundan hüküm giyen yetişkinlerin sosyo-demografik özellikleri ve sapma davranışlar açısından incelenmesi. *Aile ve Toplum*. 11 (5), 73-85.

Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliği (ÇDMY) (2015). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/03/20150329-1.htm> Erişim tarihi: 29.08.2023.

Çocuk Koruma Kanunu. (2005). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5395.pdf> Erişim tarihi:21.08.2023.

Diñç, A. (2020). Türkiye’de çocuk mahkemelerinin çocuk adalet sistemindeki yeri. *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 5, 62-79.

Duyan, V. (2014). Sosyal hizmet: Temelleri, yaklaşımları, müdahale yöntemleri. Sosyal Çalışma Yayınları.

Erbay, E., Güneş, D. K., Ege, A., Baksi, Y. ve Civelek, F. (2015). 2010-2012 yılları arası koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının incelenmesi: Ankara 1. Çocuk Mahkemesi örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 26(2), 31-52.

Erkan, R. (2011). Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Diyarbakır’da Göç, Sokak Çocukları ve Suç İlişkisi. In Hançerli, S., Sevinç, B., Gürer, C. ve Öner MC. (Eds). *Suçta Sürüklenen ve Mağdur Çocuklar içinde*. (s.198-208). Sabev.

Eryalçın, M., & Duyan, V. (2016). Suça Sürüklenen Çocuk ve Gençler. Yeni İnsan Yayınevi.

Fişek, A.G. (2011). Türkiye’de çocuk suçluluğunda öncü çalışmalar. Hançerli, S., Sevinç, B., Gürer, C. ve Öner, MC. (Eds). *Suçta Sürüklenen ve Mağdur Çocuklar içinde*. (s.74-77). Sabev.

Hablemitoğlu, Ş. (2011). Aile içi şiddeti önlemek çocuk suçluluğunu ve mağduriyetini azaltır mı? Hançerli, S., Sevinç, B., Gürer, C. ve Öner, MC. (Eds). *Suçta Sürüklenen ve Mağdur Çocuklar içinde*. (s.93-102). Sabev.

İçli, G. T. (2007). Kriminoloji. Seçkin Yayıncılık.

Karataş, Z., & Mavili, A. (2019). Çocuk Adalet Sisteminde Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Uygulamalarda Karşılaşılan Sorunlar. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*. 19 (45), 1013-1043.

Keçe, H. (2018). Çocuk destek merkezlerinde yaşayan cinsel istismar mağduru kız çocuklarının sosyal kaygı düzeyleri, Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi.

Kırımsoy, E., Acar, H., Yokuş Sevik, H., Kaynak, H., Aydın, M., Antakyalıoğlu, Ş., Özdemir, U., Mutlu, Y., ve Acar, Y. B. (2013). Sosyal çalışma görevlileri için el kitabı, çocuk adalet sistemi çalışanları eğitim programı. Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, Türkiye Adalet Akademisi – UNICEF

Kocadaş, B. (2007). Düşük sosyo-ekonomik yapı suç ilişkisi: Malatya’da çocuk suçluluğu. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 157-186.

Koşar, N.G. (1989). Korunmaya muhtaç çocuklar, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi*, 5 (2), 69-74.

Kurtuluş, A., Salman, N., Günbet, G., Bora, B., Cenger, C. D. ve Kemalettin, A. (2009). Denizli ilinde 12-15 yaş arasındaki suçta sürüklenen çocukların sosyo-demografik özellikleri. *Pamukkale Medical Journal*, (1), 8-14.

Loeber, R. ve Farrington, D. P. (2000). Young children who commit crime: Epidemiology, developmental origins, risk factors, early interventions, and policy implications. *Development and psychopathology*, 12(4), 737-762.

Martin, G. (2005). Juvenile and Justice: Process and Systems. Sage publication.

Özen, Ş., Ece, A., Oto, R., Tıraşçı, Y. ve Gören, S. (2005). Juvenile delinquency in A developing country: A province example in Turkey. *Law and Psychiatry*, 28, 430-441.

Resmi Gazete (1995). Çocuk Hakları Sözleşmesi. Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22184.pdf>

Sakarya, Ö. (2017). Suç ve Suçlulukla Mücadelede Sosyal Hizmet Uygulamalarının Önleyici Etkileri. Yayınlanmamış YL Tezi. Yalova Üniversitesi.

Semerci, B. (2011). Suça Sürüklenen Çocuk ve Gençlere Psikiyatrik Yaklaşım. Hançerli, S., Sevinç, B., Gürer, C. ve Öner, MC. (Eds). *Suça Sürüklenen ve Mağdur Çocuklar içinde.* (s. 80-85). Sabev.

Serinkan, C. (2009). Bölücü Terörü Besleyen Varoş Gerçeği. Erişim adresi: <http://www.stratejikboyut.com/haber/bolucu-teroru-besleyen-varos-gercegi-28239.html>,

Sheafor, B. W. ve Horejsi, C. J. (2014). Sosyal hizmet uygulaması temel teknikler ve ilkeler, Çev. Editörü: Çiftçi, D.B. Nika Yayınevi.

Südütemiz, O. (2009). İstanbul kartal ağır ceza ve çocuk mahkemelerine sunulan sosyal inceleme raporlarının değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi.

Tarolla, S. M., Wagner, E. F., Rabinowitz, J. ve Tubman, J. G. (2002). Understanding and treating juvenile offenders: A review of current knowledge and future directions. *Aggression and violent behavior*, 7(2), 125-143.

Tufan, B. (2001). Sosyal Sorunlar. Ders Notları. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü.

TÜİK. (2022). Güvenlik birimine gelen veya getirilen çocuk istatistikleri-2021. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Guvenlik-Birimine-Gelen-veya-Getirilen-Cocuk-Istatistikleri-2021-45586> Erişim tarihi:17.07.2023

Türk Ceza Kanunu (2004). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5237.pdf> Erişim tarihi:29.08.2023

Tüysüz, A., Yenisey, F., Koçyıldırım, G., Güven, İ., Fırat, MS., Karakaya, N., Acar, N., Ziyalar, N., Ejderoğlu, Ö. ve Bilen-Akço, S. (2010). Suça sürüklenen çocuklara hukuki yardım: Eğitici el kitabı. UNICEF.

Uluğtekin, S. (2011). Çocuk adalet sisteminde sosyal inceleme raporlarının yeri ve önemi. Hançerli, S., Sevinç, B., Gürer, C. ve Öner, MC., (Eds.). *Suça Sürüklenen ve Mağdur Çocuklar içinde.* (s. 211-230). Sabev.

Uluğtekin, S. (2004). Çocuk mahkemeleri ve sosyal inceleme raporları. Türkiye Barolar Birliği.

Upchurch, A. (2002). Modern child slavery: The coercion & exploitation of youth worldwide. Master Print.Inc.

Ümit, E. (2007). Mekandan İmkana: Çocuk Suçluluğunun Habitusu Ceza Ehliyeti İlişkisi. Ankara Barosu Yayını.

Yavuzer, H. (2009). Çocuk ve suç. Remzi Yayınevi.

Yelken, R. (2011). Çocuk Suçluluğunun Önlenmesinde Merkezi Kurum Aile: Çocuklara Dair Uluslararası Sözleşmelerin Analizi. Hançerli, S., Sevinç, B., Gürer, C., Öner, MC. (Eds). *Suça Sürüklenen ve Mağdur Çocuklar içinde.* (s. 32-41). Sabev.

Yenisey, F. (2007). Mukayeseli hukuk açısından ceza sorumluluğu yaşı ve ceza sorumluluğu olmayan çocuklar ve gençler için ceza hukukunda uygulanan alternatif yaptırımlar. Türkiye Barolar Birliği.